

Asker Arbeiderparti - uttalelse om rapporten fra Arbeiderpartiets energiutvalg

1. Ny kraftproduksjon – krever offentlig eierskap og styring

Norsk vannkraftproduksjon er over 90 % i offentlig eie – stat, fylke og kommune. Dette har gitt god nasjonal kontroll med vår kanskje viktigste landbaserte ressurs og medført betydelig industriell utvikling, konkurransedyktige kraftpriser og god inntjening for fellesskapet. Erfaringene med utviklingen av vindkraft er noe mer blandet der uklare eierforhold, skatteparadiser og lav nasjonal eierandel har vært ett er flere argumenter som har skapt motstand mot videre utvikling av vindkraft på land.

Norge har kompetanse, kapasitet og kapital til å bygge ut mer kraftproduksjon, både på land og til havs. Kontroll og tilbakeføring av inntjening fra lønnsom kraftproduksjon til fellesskapet med akseptable priser til husholdninger og næringsliv må være et mål for vår politikk.

Asker Arbeiderparti mener at ved utlysning av konsesjoner for havbasert vindkraft og evt ytterligere utbygging av vindkraft på land, så skal det være minst 67% offentlig eierskap i prosjektene. Statkraft og Equinor samt flere regionale energiselskaper har kapasitet og kompetanse til å ta viktige roller i denne utviklingen. Det må satses kraftfullt på utbygging av havvind. Det er på havet Norge har muligheten for en sterk økning i vår kraftproduksjon

2. Elektrifisering offshore

Elektrifisering av offshorevirksomheten vil trekke strøm fra land og redusere forsyningssikkerheten i det norske kraftsystemet. Det vil også i noen grad påvirke strømprisene ved at det blir færre år med stort kraftoverskudd og lave strømpriser.

Aktørene offshore er svært lønnsomme og kapitalsterke virksomheter. Elektrifisering av eksisterende og ny planlagt landbasert virksomhet og økt innsats på grønn industriutvikling på land kan bli satt tilbake dersom store mengder strøm blir brukt til elektrifisering offshore.

Vi vet samtidig at det er behov for ny kraftproduksjon for å sikre lavere klimagassutslipp og kraft til ny virksomhet i Norge. Da blir det bakvendt at den kapitalsterke offshoreindustrien skal hente kraft fra land i stedet for å sørge for egen kraftforsyning med utbygging av ny havvind.

Norge ønsker å bygge havvind som en ny konkurransedyktig energikilde. Equinor og flere andre offshore-selskaper har stor kompetanse og gjennomføringsevne til å bygge og drifte slike anlegg. Da bør de få lov til det.

Asker Arbeiderparti mener at elektrifisering offshore må skje ved at selskapene selv bygger offshore havvind med en produksjonsevne tilsvarende forbruket offshore. For å sikre kontinuerlig forsyning må anleggene koples til land, men da slik at det leveres like mye strøm til land over året som anleggene henter fra land.

Dette gjelder også anleggene på Melkøya. Equinor må der selv avgjøre om man vil ha et gasskraftverk med karbonfangst og lagring eller bygge ut havvind.

3. Bygge ut mer kraft for å få lave priser

Utvalget peker svært mange steder i sin rapport på at Norge må bygge ut mer fornybar kraft for å sikre lave kraftpriser i Norge. Samtidig er utvalget klare på at vi har prissmitte fra utlandet gjennom kablene.

Prissmitte har vi hatt siden 1990-tallet når Norge markedsmessig ble knyttet opp mot utlandet. Kraftprisen i Norge har i mange år fulgt prisen på termisk kraft utenfor Norge svært tett. Det er slik markedet er lagt opp. Den store forskjellen nå er at prisen på gass som utgjør marginalproduksjonen har steget brått etter strupingen av gass fra Russland. Og selv om prisen nå har stabilisert seg på et lavere nivå enn høsten 2022, er prisen likevel langt høyere enn den var for 2-3 år siden.

Skikkelig lave priser har vi hatt i år med mye nedbør – som i 2020. I år med ekstremt mye nedbør har det vært så mye vann i systemet at kablene ikke har klart å sende ut all strømmen - da har kraftprisen periodevis falt svært lavt – til glede for norske forbrukere og industri som har hatt spot-kontrakter på strøm. Effekten av de to nye kablene til UK og Tyskland har medført at denne situasjonen vil oppstå sjeldnere – og dermed får vi færre år med svært lave kraftpriser i Norge.

Asker Arbeiderparti mener at sammenhengen mellom økt kraftproduksjon og lave priser slik utvalget formulerer mange steder i rapporten ikke henger helt sammen. Det er bare i svært vannrike (etter hvert også vindfulle) år, at økt kraftproduksjon vil ha særlig betydning for strømprisen i Norge. Vi savner en bredere og mer grundig gjennomgang av hvordan økt kraftproduksjon/-overskudd skal sikre lavere priser i Norge. Vi savner også en gjennomgang av hvordan en kraftig økning i kraftproduksjonen for å få lavere priser, skal finansieres da lave priser neppe gir lønnsomhet i kraftutbyggingen.

4. Sterkere nettforbindelser nord-sør i Norge

Utvalget tar til orde for å forsterke nettforbindelsene mellom nord og sør i Norge og innen landsdeler for å utjevne prisen. Det vil øke forsyningssikkerheten i landet, men det vil med stor sikkerhet også føre til høyere priser i nord, kanskje marginalt lavere i sør og kanskje bidra til at det noe oftere blir stort kraftoverskudd med lave priser over hele landet.

Dette må veies opp mot fordelene man har i nord med lavere priser i gjennomsnitt, akseptabel forsyningssikkerhet og betydningen det har for forbrukere og næringsliv.

Asker Arbeiderparti er undrende til argumentasjonen fra utvalget om at forbrukere og næringsliv i nord skal ha interesse av forsterkning av nettet mellom nord og Sør-Norge.

5. Varig vern av vassdrag

Utvalget er litt uklare på hvorvidt det skal legges opp til videre utbygging av vannkraft – også inn i vernede vassdrag.

Asker Arbeiderparti mener at videre utbygging av vannkraft må skje uten at man utfordrer viktige verneverdier som ble lagt til grunn da Verneplanene for vassdrag ble utarbeidet i perioden 1973 - 2009. Vi støtter utvalgsmedlem Hoems dissens om Verna vassdrag. Samlet plan ble avvirket i 2016 og man kan søke konsesjon på prosjekter som lå i Samlet plan, men prosjekter med høy konfliktgrad må

ikke få konsesjon. Å gå inn for utbygging av vannkraft i verneområdene vil med sikkerhet skaffe Arbeiderpartiet mye motstand og betydelig tap av velgere.

6. Strømstøtte og retorikk

Norge har antakelig en av de beste strømstøtteordningen i Europa. Årsaken er åpenbar da stat, fylke og kommune står som eier av 90% av vannkraftproduksjonen i Norge og ca halvparten av vindkraften. Høy inntjening pga svært høye strømpriser har gitt store inntekter for eierne.

Staten har derfor kunnet stille opp med strømstøtte til forbrukerne. Kostnaden for staten ved strømstøtten er imidlertid mye lavere enn inntektene. I statsbudsjettet for 2023 er utgiftene til strømstøtte en egen post, men det er ikke mulig å finne hvor store inntekter staten får fra kraftsektoren. Det folkelige opprøret mot kraftprisene har delvis sin grunn i at man skjønner at staten trekker inn vesentlig mer penger enn det som utbetales i strømstøtte. Strømstøtten gis til husholdningene, frivillige organisasjoner og noen bransjer. Men industri og øvrig næringsliv får liten støtte og blir henvist til fastprisavtaler som styres av markedet så lenge ikke eierne krever noe annet av kraftprodusentene

Det er svært liten informasjon om hvilke frihetsgrader staten har gjennom EØS-avtalen til å yte mer støtte til næringslivet som følge av høye strømpriser.

Asker Arbeiderparti mener at staten må redegjøre tydeligere for hvor store inntekter man har fra kraftsektoren og hvordan forskjellen mellom inntektene fra kraftsektoren og strømstøtten disponeres. Gjennom slik etterrettelig og transparent informasjon kan noe av utfordringene rundt strømprisene i alle fall forklares – selv om det ikke gjør noe med prisene.

7. Energieffektivisering

Økt innsats på energieffektivisering er viktig. Den første enøk-planen fra Olje- og energidepartementet kom i 1983 og debatten i dag er svært lik den vi hadde den gangen.

Bygg, anlegg og eiendom (drift, rehab og nybygging) står for ca 40% av landets årlige energiforbruk. Mye av dette er strøm til oppvarming og drift av bygninger. NVE har beregnet potensialet for Enøk i bygningmassen til 24 TWh (NOU 2023 Mer av alt – raskere).

Enova er opprettet som statens organ for klimatiltak og energieffektivisering. De har kompetanse og kan bidra til økt tempo i energieffektivisering gitt at det settes mål og det stilles midler til rådighet. Utvalget har foreslått 1 mrd kr pr år til Enova. Som virkemiddel for å få fart på energieffektivisering er det ikke tilfredsstillende. Eksempelvis vil 20% støtte til bergvarmepumper eller solstrøm gi prosjekter for ca 300 GWh pr år om vi bruker 1 mrd til støttetiltak – eller ca 2 TWh fram til 2030.

Asker Arbeiderparti anbefaler en kraftig målrettet økning av midlene gjennom ENOVA for industri og for nye og eksisterende bygg samt en tilpasning av byggeforskriftene. Vi trenger økt tempo i arbeidet med energieffektivisering, og det må settes klare måltall for hva Enova skal oppnå.

8. Hva rapporten ikke svarer på

Hovedproblemet med dagens situasjon er hvordan kraftmarkedet er organisert og hvordan kraftprisen fastlegges. Det er bra at det er satt ned et utvalg som skal se på dette. Det er viktig at Norge bruker sin posisjon og erfaring med kraftmarkedet til å påvirke prosessene i EU for å redusere kostnadene for strøm for husholdninger og næringsliv.

Elektrisitet er en nasjonal infrastruktur som er helt nødvendig for å holde samfunnet i gang og for å sikre overgangen til det grønne skiftet. Det er urimelig at markedsmekanismen innebærer en enorm overføring av kapital fra forbrukere til produsenter – hva enten det skyldes høye priser på gass eller høye priser på CO2-kvoter i det europeisk kvotehandelsmarkedet.

Det må etableres metoder som både sikrer akseptable priser til forbruker, stimulerer investeringer i klimateknologi som sikrer det grønne skiftet, stimulerer energieffektivisering og sikrer investeringer i produksjonskapasitet for elektrisitet uten klimagassutslipp. Det må finnes fram til metoder som endrer dagens system der prisen på kraft fastlegges av den marginale kWh som produseres i det europeiske kraftsystemet og som fører til at hele risikoen i markedet belastes forbrukerne.

Utvalget angir ingen tidsaspekter eller prioriteringsrekkefølger for sine forslag. Det sies heller ikke noe om utvalget ser for seg nødvendige endringer i dagens forvaltningssystem og rollefordeling innen energisektoren.

Asker Arbeiderparti mener at Regjeringen må ta aktive grep opp mot prosessen i EU som bidrar til å nå målet om akseptable kraftpriser og sikrer klimaomstillingen.